

Житомирська політехніка	МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ «ЖИТОМИРСКА ПОЛІТЕХНІКА» Система управління якістю відповідно ДСТУ ISO 9001:2015	Ф-21.06- 05.01/081.00.01/М/ ОК9-2023
	Екземпляр № 1	Арх. 1.1/17

ЗАТВЕРДЖЕНО

Вченою радою факультету національної безпеки, права та міжнародних відносин

01 вересня 2023 р., протокол № 8

Лариса СЕРГІЄНКО

Лариса СЕРГІЄНКО

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ «Верховенство права та правова система Європейського Союзу»

для здобувачів вищої освіти освітнього ступеня «магістр»
спеціальності 081 «Право»
освітньо-професійна програма «Право»
факультет національної безпеки, права та міжнародних відносин
кафедра права та правоохоронної діяльності

Схвалено на засіданні кафедри
права та правоохоронної
діяльності

29 серпня 2023 р., протокол № 8

Завідувач кафедри

Іван ДРАГАН

Гарант освітньо-професійної
програми

Олександр ОСТРОГЛЯД

Розробник: к.ю.н., доцент кафедри права та правоохоронної діяльності,
Вікторія ТИЧИНА

Житомир
2023 – 2024 н.р.

Житомирська політехніка	МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ «ЖИТОМИРСЬКА ПОЛІТЕХНІКА» Система управління якістю відповідає ДСТУ ISO 9001:2015	Ф-21.06- 05.01/081.00.01/М/ ОК9-2023
	Екземпляр № 1	Арк 2 / 17

1. Опис навчальної дисципліни

Найменування показників	Галузь знань, спеціальність, освітній ступінь	Характеристика навчальної дисципліни	
		денна форма навчання	заочна форма навчання
Кількість кредитів - 3	Галузь знань 08 «Право»	Нормативна	
Модулів - 1	Спеціальність 081 «Право»	Рік підготовки:	
Змістових модулів - 1		1-ий	1-ий
Загальна кількість годин - 90		Семестр	
		1	1
Тижневих годин для денної форми навчання: Аудиторних - 3	Освітній ступінь «магістр»	Лекції	
		32 год.	8 год.
		Практичні	
		16 год.	4 год.
		Лабораторні	
		-	-
		Самостійна робота	
42 год.	78 год.		
Вид контролю: екзамен			

Частка аудиторних занять і частка самостійної та індивідуальної роботи у загальному обсязі годин з навчальної дисципліни становить:

для денної форми навчання – 53 % аудиторних занять, 47 % самостійної та індивідуальної роботи;

для заочної форми навчання – 13 % аудиторних занять, 87 % самостійної та індивідуальної роботи.

Житомирська політехніка	МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ «ЖИТОМИРСЬКА ПОЛІТЕХНІКА» Система управління якістю відповідає ДСТУ ISO 9001:2015	Ф-21.06- 05.01/081.00.01/М/ ОК9-2023
	Екземпляр № 1	Арк 3 / 17

2. Мета та завдання навчальної дисципліни

Право ЄС – це самостійна правова система, виникнення й розвиток якої пов'язані з процесами соціально-економічної та політичної інтеграції, які відбуваються на європейському континенті. Право ЄС вважається унікальним правопорядком, оскільки має властивості, що суттєво відрізняють його як від міжнародного публічного права, так і внутрішньодержавного права, а за обсягом нормативного матеріалу майже не поступається національним правопорядкам, оскільки Союз наділений компетенцією з надзвичайно широкого кола питань.

Метою вивчення курсу є забезпечення підготовки висококваліфікованих фахівців у галузі права, які мають компетентності, необхідні для розуміння природи і функцій права, в тому числі правової системи Європейського Союзу, змісту його основних правових інститутів, застосування такого права, а також меж правового регулювання різних суспільних відносин.

Завданнями вивчення навчальної дисципліни є: формування у здобувачів вищої освіти системи знань про головні етапи історії створення ЄС, сучасний стан і перспективи його розвитку; політико-правову природу Євросоюзу; особливості його правової системи; коло джерел права ЄС та їх властивості; порядок застосування права ЄС у національних правопорядках його держав-членів; поняття законодавчого процесу та основних законодавчих процедур Європейського Союзу.

Зміст навчальної дисципліни направлений на формування наступних **компетентностей**, визначених стандартом вищої освіти зі спеціальності 081 «Право»:

ЗК3. Здатність до пошуку, оброблення та аналізу інформації з різних джерел.

ЗК5. Здатність спілкуватися іноземною мовою у професійній сфері як усно, так і письмово.

ЗК8. Здатність спілкуватися з представниками інших професійних груп різного рівня (з експертами з інших галузей знань/видів економічної діяльності).

ЗК9. Здатність працювати в міжнародному контексті.

СК1. Здатність застосовувати принципи верховенства права для розв'язання складних задач і проблем, у тому числі, у ситуаціях правової невизначеності.

СК2. Здатність аналізувати та оцінювати вплив правової системи Європейського Союзу на правову систему України.

СК4. Здатність оцінювати взаємодію міжнародного права та міжнародних правових систем з правовою системою України.

СК9. Здатність застосовувати міждисциплінарний підхід в оцінці правових явищ та правозастосовній діяльності.

Отримані знання з навчальної дисципліни стануть складовими наступних **програмних результатів** навчання за спеціальністю 081 «Право»:

Житомирська політехніка	МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ «ЖИТОМИРСЬКА ПОЛІТЕХНІКА» Система управління якістю відповідає ДСТУ ISO 9001:2015	Ф-21.06- 05.01/081.00.01/М/ ОК9-2023
	Екземпляр № 1	Арк 4 / 17

ПРН 2. Співвідносити сучасну систему цивілізаційних цінностей з правовими цінностями, принципами та професійними етичними стандартами.

ПРН 5. Вільно спілкуватися правничою іноземною мовою (однією з офіційних мов Ради Європи) усно і письмово.

ПРН 7. Дискутувати зі складних правових проблем, пропонувати і обґрунтовувати варіанти їх розв'язання.

ПРН 10. Аналізувати взаємодію міжнародного права та міжнародно-правових систем з правовою системою України на основі усвідомлення основних сучасних правових доктрин, цінностей та принципів функціонування права.

ПРН 12. Проводити порівняльно-правовий аналіз окремих інститутів права різних правових систем, враховуючи взаємозв'язок правової системи України з правовими системами Ради Європи та Європейського Союзу.

3. Програма навчальної дисципліни

Змістовий модуль 1. ВЕРХОВЕНСТВО ПРАВА ТА ПРАВОВА СИСТЕМА ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ

Тема 1. ЄВРОПЕЙСЬКИЙ СОЮЗ ТА ЙОГО ПРАВОВА СИСТЕМА – ОСНОВНІ ЕТАПИ ЕВОЛЮЦІЇ

1. Історичні передумови європейської інтеграції.

2. Поняття європейської інтеграції. Реалізація ідеї європейської єдності у діяльності Європейських Співтовариств.

3. Заснування Європейського Союзу та поглиблення інтеграційних процесів у межах ЄС (1992-2007 рр.).

4. Реформування Європейського Союзу за Лісабонським договором 2007 р. та його діяльність на сучасному етапі.

Рекомендована література до теми:

1. Петрова Р. А. Право Європейського Союзу. Х.: Право. 2019. 442 с.

2. Право Європейського Союзу (в питаннях та відповідях) : навч.-довід. посіб. / [Т. М. Анакіна, Т. В. Комарова, О. Я. Трагнюк, І. В. Яковюк та інш.] за заг. ред. І. В. Яковюка. Вид. 2-ге, випр. Харків: Право, 2020. 174 с.

3. Сироїд Т. Л. Основи права Європейського Союзу. Харків: Право. 2020. 590 с.

4. Яковюк І. В. Історія європейської інтеграції від Римської імперії до Європейського Союзу : монографія / НАПрН України, НДІ держ. буд-ва та місц. самоврядування. К. : Ред. журн. "Право України"; Х. : Право, 2013. 208 с.

5. Яковюк І. В. Право Європейського Союзу. Нормативні матеріали. Х.: Право. 2019. 500 с.

6. Яковюк І. В. Право Європейського Союзу: основи теорії. Х.: Право. 2019. 360 с.

Тема 2. ПОЛІТИКО-ПРАВОВА ПРИРОДА ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ

Житомирська політехніка	МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ «ЖИТОМИРСЬКА ПОЛІТЕХНІКА» Система управління якістю відповідає ДСТУ ISO 9001:2015	Ф-21.06- 05.01/081.00.01/М/ ОК9-2023
	Екземпляр № 1	Арк 5 / 17

1. Мета, завдання та цілі Європейського Союзу, їх юридичне значення.
2. Поняття та види компетенції Європейського Союзу.
3. Принцип наданих повноважень, принцип субсидіарності та принцип пропорційності в праві ЄС.
4. ЄС як суб'єкт міжнародного права та національного права держав-членів.

5. Політична природа Європейського Союзу. Проблема «дефіциту демократії» та засоби її подолання. Основні концепції правової природи ЄС.

6. Місце ЄС серед інших європейських міждержавних організацій.

Рекомендована література до теми:

1. Петрова Р. А. Право Європейського Союзу. Х.: Право. 2019. 442 с.
2. Право Європейського Союзу (в питаннях та відповідях) : навч.-довід. посіб. / [Т. М. Анакіна, Т. В. Комарова, О. Я. Трагнюк, І. В. Яковюк та інш.] за заг. ред. І. В. Яковюка. Вид. 2-ге, випр. Харків: Право, 2020. 174 с.
3. Сироїд Т. Л. Основи права Європейського Союзу. Х.: Право. 2020. 590 с.
4. Яковюк І. В. Історія європейської інтеграції від Римської імперії до Європейського Союзу : монографія / НАПрН України, НДІ держ. буд-ва та місц. самоврядування. К. : Ред. журн. "Право України"; Х. : Право, 2013. 208 с.
5. Яковюк І. В. Право Європейського Союзу. Нормативні матеріали. Х.: Право. 2019. 500 с.
6. Яковюк І. В. Право Європейського Союзу: основи теорії. Х.: Право. 2019. 360 с.

Тема 3. ПРАВОВІ ЦІННОСТІ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ. ВЕРХОВЕНСТВО ПРАВА ЯК НАЙВАЖЛИВІША ЦІННІСТЬ СУЧАСНОЇ ДЕМОКРАТІЇ

1. Поняття правових цінностей Європейського Союзу, їх юридичне значення.

2. Верховенство права як правова цінність Європейського Союзу.

Рекомендована література до теми:

1. Врублевська-Місюна К. М., Тичина В. П. Правові цінності Європейського Союзу та їх юридичне значення. Право і суспільство. № 4. 2022. С. 452-456.
2. Петрова Р. А. Право Європейського Союзу. Х.: Право. 2019. 442 с.
3. Право Європейського Союзу (в питаннях та відповідях) : навч.-довід. посіб. / [Т. М. Анакіна, Т. В. Комарова, О. Я. Трагнюк, І. В. Яковюк та інш.] за заг. ред. І. В. Яковюка. Вид. 2-ге, випр. Харків: Право, 2020. 174 с.
4. Сироїд Т. Л. Основи права Європейського Союзу. Х.: Право. 2020. 590 с.
5. Яковюк І. В. Право Європейського Союзу. Нормативні матеріали. Х.: Право. 2019. 500 с.

Житомирська політехніка	МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ «ЖИТОМИРСЬКА ПОЛІТЕХНІКА» Система управління якістю відповідає ДСТУ ISO 9001:2015	Ф-21.06- 05.01/081.00.01/М/ ОК9-2023
	Екземпляр № 1	Арк 6 / 17

6. Яковюк І. В. Право Європейського Союзу: основи теорії. Х.: Право. 2019. 360 с.

Тема 4. ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА ПРАВА ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ. ПРИНЦИПИ ПРАВА ЄС

1. Право ЄС: поняття, структура, дія в часі, просторі та за колом осіб. Співвідношення з поняттям «європейське право».

2. Співвідношення права ЄС з національним правом держав-членів (принцип верховенства права ЄС, принцип прямої дії права ЄС, принцип прямого застосування норм права ЄС).

3. Принцип верховенства права ЄС щодо національного права держав-членів: історія становлення принципу, поняття, особливості застосування в окремих державах-членах.

4. Принцип прямої дії права ЄС у національних правопорядках держав-членів: історія становлення принципу, поняття, умови визнання. Відмінність від прямого застосування.

5. Співвідношення права ЄС з міжнародним публічним правом. Загальновизнані принципи та норми міжнародного права. Конвенція про захист прав людини та основних свобод 1950 р.

Рекомендована література до теми:

1. Петрова Р. А. Право Європейського Союзу. Х.: Право. 2019. 442 с.

2. Право Європейського Союзу (в питаннях та відповідях) : навч.-довід. посіб. / [Т. М. Анакіна, Т. В. Комарова, О. Я. Трагнюк, І. В. Яковюк та інш.] за заг. ред. І. В. Яковюка. Вид. 2-ге, випр. Харків: Право, 2020. 174 с.

3. Сироїд Т. Л. Основи права Європейського Союзу. Х.: Право. 2020. 590 с.

4. Яковюк І. В. Історія європейської інтеграції від Римської імперії до Європейського Союзу : монографія / НАПрН України, НДІ держ. буд-ва та місц. самоврядування. К. : Ред. журн. "Право України"; Х. : Право, 2013. 208 с.

5. Яковюк І. В. Право Європейського Союзу. Нормативні матеріали. Х.: Право. 2019. 500 с.

6. Яковюк І. В. Право Європейського Союзу: основи теорії. Х.: Право. 2019. 360 с.

Тема 5. ДЖЕРЕЛА ПРАВА ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ

1. Джерела права Європейського Союзу: види та ієрархія. Зміст поняття *acquis communautaire* («здобуток Співтовариства») та особливості застосування цього поняття в законодавстві України.

2. Загальна характеристика установчих договорів ЄС як джерел первинного права ЄС. Договір про Європейський Союз 1992 р.: зміст та юридична сила. Договір про функціонування Європейського Союзу 1957 р.: зміст і юридична сила.

Житомирська політехніка	МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ «ЖИТОМИРСЬКА ПОЛІТЕХНІКА» Система управління якістю відповідає ДСТУ ISO 9001:2015	Ф-21.06- 05.01/081.00.01/М/ ОК9-2023
	Екземпляр № 1	Арк 7 / 17

3. Загальна характеристика джерел вторинного права ЄС. Регламент і директива як джерела права ЄС. Індивідуальні та рекомендаційні акти ЄС: види, юридична сила, правове значення.

4. Міжнародні договори як джерела права ЄС.

5. Роль прецедентної практики Суду справедливості ЄС в розвитку правової системи Союзу.

Рекомендована література до теми:

1. Петрова Р. А. Право Європейського Союзу. Х.: Право. 2019. 442 с.

2. Право Європейського Союзу (в питаннях та відповідях) : навч.-довід. посіб. / [Т. М. Анакіна, Т. В. Комарова, О. Я. Трагнюк, І. В. Яковюк та інш.] за заг. ред. І. В. Яковюка. Вид. 2-ге, випр. Харків: Право, 2020. 174 с.

3. Сироїд Т. Л. Основи права Європейського Союзу. Х.: Право. 2020. 590 с.

4. Яковюк І. В. Право Європейського Союзу. Нормативні матеріали. Х.: Право. 2019. 500 с.

5. Яковюк І. В. Право Європейського Союзу: основи теорії. Х.: Право. 2019. 360 с.

Тема 6. ЗАКОНОДАВЧИЙ ПРОЦЕС В ЄВРОПЕЙСЬКОМУ СОЮЗІ

1. Поняття законодавчого процесу в ЄС: особливості та основні риси. Основні процедури прийняття рішень в ЄС та суб'єкти законодавчого процесу.

2. Звичайна законодавча процедура: сфери застосування, стадії.

3. Спеціальна законодавча процедура: сфери застосування, стадії.

4. Акти делегованого законодавства: поняття та природа. Суб'єкти прийняття.

5. Бюджетна процедура. Процедура укладання міжнародних угод.

6. Опублікування актів інститутів ЄС та набрання ними чинності.

Рекомендована література до теми:

1. Петрова Р. А. Право Європейського Союзу. Х.: Право. 2019. 442 с.

2. Право Європейського Союзу (в питаннях та відповідях) : навч.-довід. посіб. / [Т. М. Анакіна, Т. В. Комарова, О. Я. Трагнюк, І. В. Яковюк та інш.] за заг. ред. І. В. Яковюка. Вид. 2-ге, випр. Харків: Право, 2020. 174 с.

3. Сироїд Т. Л. Основи права Європейського Союзу. Х.: Право. 2020. 590 с.

4. Яковюк І. В. Право Європейського Союзу. Нормативні матеріали. Х.: Право. 2019. 500 с.

5. Яковюк І. В. Право Європейського Союзу: основи теорії. Х.: Право. 2019. 360 с.

Житомирська політехніка	МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ «ЖИТОМИРСЬКА ПОЛІТЕХНІКА» Система управління якістю відповідає ДСТУ ISO 9001:2015	Ф-21.06- 05.01/081.00.01/М/ ОК9-2023
	Екземпляр № 1	Арк 8 / 17

4. Структура (тематичний план) навчальної дисципліни

Змістові модулі і теми	Кількість годин							
	денна форма				заочна форма			
	усього	лекції	практичні	самостійна робота	усього	лекції	практичні	самостійна робота
Модуль 1								
Змістовий модуль 1. Верховенство права та правова система Європейського Союзу								
Тема 1. Європейський Союз та його правова система – основні етапи еволюції	17	6	4	7	14	1	-	13
Тема 2. Політико-правова природа Європейського Союзу	15	6	2	7	15	1	1	13
Тема 3. Правові цінності Європейського Союзу. Верховенство права як найважливіша цінність сучасної демократії	13	4	2	7	15	1	1	13
Тема 4. Загальна характеристика права Європейського Союзу. Принципи права ЄС	17	6	4	7	16	2	1	13
Тема 5. Джерела права Європейського Союзу	15	6	2	7	16	2	1	13
Тема 6. Законодавчий процес в Європейському Союзі	13	4	2	7	14	1	-	13
Разом за змістовий модуль 1	90	32	16	42	90	8	4	78
ВСЬОГО	90	32	16	42	90	8	4	78

5. Теми практичних (лабораторних) занять

№ з/п	Назва теми	Кількість годин	
		денна форма	заочна форма
1	Європейський Союз та його правова система – основні етапи еволюції	4	-
2	Політико-правова природа Європейського Союзу	2	1
3	Правові цінності Європейського Союзу. Верховенство права як найважливіша цінність сучасної демократії	2	1
4	Загальна характеристика права Європейського Союзу. Принципи права ЄС	4	1
5	Джерела права Європейського Союзу	2	1
6	Законодавчий процес в Європейському Союзі	2	-
РАЗОМ		16	4

Житомирська політехніка	МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ «ЖИТОМИРСЬКА ПОЛІТЕХНІКА» Система управління якістю відповідає ДСТУ ISO 9001:2015	Ф-21.06- 05.01/081.00.01/М/ ОК9-2023
	Екземпляр № 1	Арк 9 / 17

6. Завдання для самостійної роботи

Самостійна робота студента є основним засобом оволодіння навчальним матеріалом і виконується в позааудиторний час, передбачений тематичним планом навчальної дисципліни.

Під час вивчення навчальної дисципліни студенти повинні навчитися самостійно мислити, поглиблювати засвоєні теоретичні знання, опанувати практичні навички прийняття правових рішень. Відповіді на питання повинні бути законспектовані, їхнє викладення має бути стислим і чітким, обов'язковими є посилання на використані джерела.

Завдання для самостійної роботи передбачає опрацювання конспекту лекцій, основної та додаткової літератури, законодавства, а також опрацювання Інтернет-ресурсів в галузі діяльності Європейського Союзу.

Форма контролю самостійної роботи – перевірка конспекту або обговорення на практичному занятті. Питання, відведені для самостійної роботи, виносяться на поточний, модульний і підсумковий семестровий контроль.

З метою самостійного визначення рівня засвоєння теоретичного матеріалу студентам пропонуються питання для самоконтролю набутих знань. Самостійна робота як основна форма засвоєння слухачем навчального матеріалу в час, вільний від обов'язкових занять та без участі викладача, передбачає особистісну орієнтовану організацію самоосвіти студента.

Змістовий модуль 1. ВЕРХОВЕНСТВО ПРАВА ТА ПРАВОВА СИСТЕМА ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ

Тема 1. ЄВРОПЕЙСЬКИЙ СОЮЗ ТА ЙОГО ПРАВОВА СИСТЕМА – ОСНОВНІ ЕТАПИ ЕВОЛЮЦІЇ

Завдання 1. Опрацювання таких теоретичних питань за темою дисципліни:

1. Реформування Європейського Союзу за Лісабонським договором 2007 р. та його діяльність на сучасному етапі.

Рекомендована література до теми:

- Петрова Р. А. Право Європейського Союзу. Х.: Право. 2019. 442 с.
- Право Європейського Союзу (в питаннях та відповідях) : навч.-довід. посіб. / [Т. М. Анакіна, Т. В. Комарова, О. Я. Трагнюк, І. В. Яковюк та інш.] за заг. ред. І. В. Яковюка. Вид. 2-ге, випр. Харків: Право, 2020. 174 с.
- Сироїд Т. Л. Основи права Європейського Союзу. Х.: Право. 2020. 590 с.
- Яковюк І. В. Історія європейської інтеграції від Римської імперії до Європейського Союзу : монографія / НАПрН України, НДІ держ. буд-ва та місц. самоврядування. К. : Ред. журн. "Право України"; Х. : Право, 2013. 208 с.
- Яковюк І. В. Право Європейського Союзу. Нормативні матеріали. Х.: Право. 2019. 500 с.
- Яковюк І. В. Право Європейського Союзу: основи теорії. Х.: Право. 2019. 360 с.

Житомирська політехніка	МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ «ЖИТОМИРСЬКА ПОЛІТЕХНІКА» Система управління якістю відповідає ДСТУ ISO 9001:2015	Ф-21.06- 05.01/081.00.01/М/ ОК9-2023
	Екземпляр № 1	Арк 10 / 17

Тема 2. ПОЛІТИКО-ПРАВОВА ПРИРОДА ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ

Завдання 1. Опрацювання таких теоретичних питань за темою дисципліни:

1. Політична природа Європейського Союзу. Проблема «дефіциту демократії» та засоби її подолання. Основні концепції правової природи ЄС.

2. Місце ЄС серед інших європейських міждержавних організацій.

Рекомендована література до теми:

- Петрова Р. А. Право Європейського Союзу. Х.: Право. 2019. 442 с.
- Право Європейського Союзу (в питаннях та відповідях) : навч.-довід. посіб. / [Т. М. Анакіна, Т. В. Комарова, О. Я. Трагнюк, І. В. Яковюк та інш.] за заг. ред. І. В. Яковюка. Вид. 2-ге, випр. Харків: Право, 2020. 174 с.
- Сироїд Т. Л. Основи права Європейського Союзу. Х.: Право. 2020. 590 с.
- Яковюк І. В. Історія європейської інтеграції від Римської імперії до Європейського Союзу : монографія / НАПрН України, НДІ держ. буд-ва та місц. самоврядування. К. : Ред. журн. "Право України"; Х. : Право, 2013. 208 с.
- Яковюк І. В. Право Європейського Союзу. Нормативні матеріали. Х.: Право. 2019. 500 с.
- Яковюк І. В. Право Європейського Союзу: основи теорії. Х.: Право. 2019. 360 с.

Тема 3. ПРАВОВІ ЦІННОСТІ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ. ВЕРХОВЕНСТВО ПРАВА ЯК НАЙВАЖЛИВІША ЦІННІСТЬ СУЧАСНОЇ ДЕМОКРАТІЇ

Завдання 1. Опрацювання таких теоретичних питань за темою дисципліни:

1. Верховенство права як правова цінність Європейського Союзу.

Рекомендована література до теми:

- Врублевська-Місюна К. М., Тичина В. П. Правові цінності Європейського Союзу та їх юридичне значення. Право і суспільство. № 4. 2022. С. 452-456.
- Петрова Р. А. Право Європейського Союзу. Х.: Право. 2019. 442 с.
- Право Європейського Союзу (в питаннях та відповідях) : навч.-довід. посіб. / [Т. М. Анакіна, Т. В. Комарова, О. Я. Трагнюк, І. В. Яковюк та інш.] за заг. ред. І. В. Яковюка. Вид. 2-ге, випр. Харків: Право, 2020. 174 с.
- Сироїд Т. Л. Основи права Європейського Союзу. Х.: Право. 2020. 590 с.
- Яковюк І. В. Право Європейського Союзу. Нормативні матеріали. Х.: Право. 2019. 500 с.
- Яковюк І. В. Право Європейського Союзу: основи теорії. Х.: Право. 2019. 360 с.

Житомирська політехніка	МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ «ЖИТОМИРСЬКА ПОЛІТЕХНІКА» Система управління якістю відповідає ДСТУ ISO 9001:2015	Ф-21.06- 05.01/081.00.01/М/ ОК9-2023
	Екземпляр № 1	Арк 11 / 17

Тема 4. ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА ПРАВА ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ. ПРИНЦИПИ ПРАВА ЄС

Завдання 1. Опрацювання таких теоретичних питань за темою дисципліни:

1. Співвідношення права ЄС з міжнародним публічним правом. Загальновизнані принципи та норми міжнародного права. Конвенція про захист прав людини та основних свобод 1950 р.

Рекомендована література до теми:

1. Петрова Р. А. Право Європейського Союзу. Х.: Право. 2019. 442 с.
2. Право Європейського Союзу (в питаннях та відповідях) : навч.-довід. посіб. / [Т. М. Анакіна, Т. В. Комарова, О. Я. Трагнюк, І. В. Яковюк та інш.] за заг. ред. І. В. Яковюка. Вид. 2-ге, випр. Харків: Право, 2020. 174 с.
3. Сироїд Т. Л. Основи права Європейського Союзу. Х.: Право. 2020. 590 с.
4. Яковюк І. В. Історія європейської інтеграції від Римської імперії до Європейського Союзу : монографія / НАПрН України, НДІ держ. буд-ва та місц. самоврядування. К. : Ред. журн. "Право України"; Х. : Право, 2013. 208 с.
5. Яковюк І. В. Право Європейського Союзу. Нормативні матеріали. Х.: Право. 2019. 500 с.
6. Яковюк І. В. Право Європейського Союзу: основи теорії. Х.: Право. 2019. 360 с.

Тема 5. ДЖЕРЕЛА ПРАВА ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ

Завдання 1. Опрацювання таких теоретичних питань за темою дисципліни:

1. Міжнародні договори як джерела права ЄС.
2. Роль прецедентної практики Суду справедливості ЄС в розвитку правової системи Союзу.

Рекомендована література до теми:

1. Петрова Р. А. Право Європейського Союзу. Х.: Право. 2019. 442 с.
2. Право Європейського Союзу (в питаннях та відповідях) : навч.-довід. посіб. / [Т. М. Анакіна, Т. В. Комарова, О. Я. Трагнюк, І. В. Яковюк та інш.] за заг. ред. І. В. Яковюка. Вид. 2-ге, випр. Харків: Право, 2020. 174 с.
3. Сироїд Т. Л. Основи права Європейського Союзу. Х.: Право. 2020. 590 с.
4. Яковюк І. В. Право Європейського Союзу. Нормативні матеріали. Х.: Право. 2019. 500 с.
5. Яковюк І. В. Право Європейського Союзу: основи теорії. Х.: Право. 2019. 360 с.

Тема 6. ЗАКОНОДАВЧИЙ ПРОЦЕС В ЄВРОПЕЙСЬКОМУ СОЮЗІ

Завдання 1. Опрацювання таких теоретичних питань за темою дисципліни:

1. Бюджетна процедура. Процедура укладання міжнародних угод.
2. Опублікування актів інститутів ЄС та набрання ними чинності.

Житомирська політехніка	МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ «ЖИТОМИРСЬКА ПОЛІТЕХНІКА» Система управління якістю відповідає ДСТУ ISO 9001:2015	Ф-21.06- 05.01/081.00.01/М/ ОК9-2023
	Екземпляр № 1	Арк 12 / 17

Рекомендована література до теми:

1. Петрова Р. А. Право Європейського Союзу. Х.: Право. 2019. 442 с.
2. Право Європейського Союзу (в питаннях та відповідях) : навч.-довід. посіб. / [Т. М. Анакіна, Т. В. Комарова, О. Я. Трагнюк, І. В. Яковюк та інш.] за заг. ред. І. В. Яковюка. Вид. 2-ге, випр. Харків: Право, 2020. 174 с.
3. Сироїд Т. Л. Основи права Європейського Союзу. Х.: Право. 2020. 590 с.
4. Яковюк І. В. Право Європейського Союзу. Нормативні матеріали. Х.: Право. 2019. 500 с.
5. Яковюк І. В. Право Європейського Союзу: основи теорії. Х.: Право. 2019. 360 с.

7. Індивідуальні завдання

Індивідуальна робота студентів з «Верховенство права та правова система Європейського Союзу» включає:

- анутовання опрацьованих актів Європейського Союзу;
- написання рефератів та їх захист на практичних заняттях;
- написання есе за визначеною тематикою.

8. Методи навчання

Проведення аудиторних лекцій, практичних (семінарських) занять, індивідуальні консультації (при необхідності), самостійна та індивідуальна робота студентів за матеріалами, опублікованими кафедрою (методичні, навчальні посібники), підручниками, електронним ресурсом.

9. Методи контролю

Під час вивчення навчальної дисципліни «Верховенство права та правова система Європейського Союзу» застосовується поточний, модульний та підсумковий (семестровий) контроль.

Поточний контроль проводиться для оцінювання рівня навчальних досягнень під час практичних (семінарських) занять та якості виконання самостійної, індивідуальної роботи та передбачає перевірку рівня засвоєння знань, умінь і навичок студентом з окремого модуля навчальної дисципліни.

Поточний контроль – здійснюється під час проведення семінарських занять, відпрацювання академічних заборгованостей. Поточний контроль під час проведення практичних занять передбачає перевірку рівня засвоєння знань, умінь і навичок студентом з навчальних (змістових) модулів навчальної дисципліни та їх корекцію. Прозорість оцінювання рівня знань студентів забезпечується чіткими критеріями.

Житомирська політехніка	МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ «ЖИТОМИРСЬКА ПОЛІТЕХНІКА» Система управління якістю відповідає ДСТУ ISO 9001:2015	Ф-21.06- 05.01/081.00.01/М/ ОК9-2023
	Екземпляр № 1	Арк 13 / 17

Модульний контроль – визначає якість виконаної студентом навчальної роботи з окремих навчальних (змістових) модулів й оцінюється за сукупними підсумками поточної успішності, включаючи виконану самостійну та письмову модульну роботу.

Підсумковий (семестровий) контроль:

1. Оцінювання якості засвоєння дисципліни за всіма видами навчальних занять проводиться без участі студента на підставі усіх попередніх модульних контролів, що передбачені навчальним планом шляхом визначення середньозваженого балу (округленого до сотих) результатів модульних контролів.

2. Загальна кількість балів та результати семестрового контролю доводяться до відома студента. При проведенні підсумків семестрового контролю враховується наступне:

у разі, якщо студент погоджується з результатами поточної успішності, відповідна кількість балів та оцінка (за національною шкалою та шкалою ECTS) вважаються остаточними та виставляються в екзаменаційну відомість;

у разі незгоди студента з результатами поточної успішності підсумкова атестація студента з навчальної дисципліни здійснюється тільки за результатами складання екзамену.

До складання екзамену **допускаються студенти, які отримали не менше 50 балів** за результатами поточної успішності. Оцінки 50 і більше балів, внесені у відомість (або електронну відомість) дають право здобувачу вищої освіти складати екзамен.

10. Розподіл балів

Поточне тестування та самостійна робота						Сума
Змістовий модуль 1. Верховенство права та правова система Європейського Союзу						
T1	T2	T3	T4	T5	T6	100
20	10	20	20	20	10	

Шкала оцінювання

За шкалою	Екзамен	Бали
A	Відмінно	90-100
B	Добре	82-89
C		74-81
D	Задовільно	64-73
E		60-63
FX	Незадовільно	35-59
F		0-34

Житомирська політехніка	МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ «ЖИТОМИРСЬКА ПОЛІТЕХНІКА» Система управління якістю відповідає ДСТУ ISO 9001:2015	Ф-21.06- 05.01/081.00.01/М/ ОК9-2023
	Екземпляр № 1	Арк 14 / 17

Перелік питань до екзамену з навчальної дисциплін «Верховенство права та правова система Європейського Союзу»

1. Історичні передумови європейської інтеграції.
2. Поняття європейської інтеграції. Реалізація ідеї європейської єдності у діяльності Європейських Співтовариств.
3. Заснування Європейського Союзу та поглиблення інтеграційних процесів у межах ЄС (1992-2007 рр.).
4. Реформування Європейського Союзу за Лісабонським договором 2007 р. та його діяльність на сучасному етапі.
5. Мета, завдання та цілі Європейського Союзу, їх юридичне значення.
6. Поняття та види компетенції Європейського Союзу.
7. Принцип наданих повноважень, принцип субсидіарності та принцип пропорційності в праві ЄС.
8. ЄС як суб'єкт міжнародного права та національного права держав-членів.
9. Політична природа Європейського Союзу. Проблема «дефіциту демократії» та засоби її подолання.
10. Основні концепції правової природи ЄС.
11. Місце ЄС серед інших європейських міждержавних організацій
12. Поняття правових цінностей Європейського Союзу, їх юридичне значення.
13. Верховенство права як правова цінність Європейського Союзу.
14. Право ЄС: поняття, структура, дія в часі, просторі та за колом осіб. Співвідношення з поняттям «європейське право».
15. Співвідношення права ЄС з національним правом держав-членів (принцип верховенства права ЄС, принцип прямої дії права ЄС, принцип прямого застосування норм права ЄС).
16. Принцип верховенства права ЄС щодо національного права держав-членів: історія становлення принципу, поняття, особливості застосування в окремих державах-членах.
17. Принцип прямої дії права ЄС у національних правопорядках держав-членів: історія становлення принципу, поняття, умови визнання, відмінність від прямого застосування.
18. Співвідношення права ЄС з міжнародним публічним правом. Загальновизнані принципи та норми міжнародного права.
19. Джерела права Європейського Союзу Джерела права ЄС: види та ієрархія. Зміст поняття *acquis communautaire* («здобуток Співтовариства») та особливості застосування цього поняття в законодавстві України.
20. Загальна характеристика установчих договорів ЄС як джерел первинного права ЄС.

Житомирська політехніка	МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ «ЖИТОМИРСЬКА ПОЛІТЕХНІКА» Система управління якістю відповідає ДСТУ ISO 9001:2015	Ф-21.06- 05.01/081.00.01/М/ ОК9-2023
	Екземпляр № 1	Арк 15 / 17

21. Договір про Європейський Союз 1992 р.: зміст та юридична сила. Договір про функціонування Європейського Союзу 1957 р: зміст і юридична сила.
22. Загальна характеристика джерел вторинного права ЄС.
23. Регламент і директива як джерела права ЄС.
24. Індивідуальні та рекомендаційні акти ЄС: види, юридична сила, правове значення.
25. Міжнародні договори як джерела права ЄС.
26. Роль прецедентної практики Суду справедливості ЄС в розвитку правової системи Союзу.
27. Поняття законодавчого процесу в ЄС: особливості та основні риси.
28. Основні процедури прийняття рішень в ЄС та суб'єкти законодавчого процесу.
29. Звичайна законодавча процедура: сфери застосування, стадії.
30. Спеціальна законодавча процедура: сфери застосування, стадії.
31. Акти делегованого законодавства: поняття та природа. Суб'єкти прийняття.
32. Бюджетна процедура. Процедура укладання міжнародних угод.
33. Опублікування актів інститутів ЄС та набрання ними чинності.

11. Рекомендована література

Основна література

1. Петрова Р. А. Право Європейського Союзу. Х.: Право. 2019. 442 с.
2. Право Європейського Союзу (в питаннях та відповідях) : навч.-довід. посіб. / [Т. М. Анакіна, Т. В. Комарова, О. Я. Трагнюк, І. В. Яковюк та інш.] за заг. ред. І. В. Яковюка. Вид. 2-ге, випр. Харків: Право, 2020. 174 с.
3. Сироїд Т. Л. Основи права Європейського Союзу. Х.: Право. 2020. 590 с.
4. Яковюк І. В. Історія європейської інтеграції від Римської імперії до Європейського Союзу : монографія / НАПрН України, НДІ держ. буд-ва та місц. самоврядування. К. : Ред. журн. "Право України"; Х. : Право, 2013. 208 с.
5. Яковюк І. В. Право Європейського Союзу. Нормативні матеріали. Х.: Право. 2019. 500 с.
6. Яковюк І. В. Право Європейського Союзу: основи теорії. Х.: Право. 2019. 360 с.

Допоміжна література:

1. Аракелян М. Р. Право Європейського Союзу : підручник / М. Р. Аракелян, М. Д. Василенко ; М-во освіти і науки, молоді та спорту України, Нац. ун-т "Одес. юрид. акад.". О. : Фенікс, 2012. 390 с.
2. Баймуратов М. О. Модифікації державного суверенітету в умовах європейської інтеграції в контексті взаємовідносин Європейського Союзу з державами-членами : монографія. Суми : Університет. кн., 2013. 301 с.

Житомирська політехніка	МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ «ЖИТОМИРСЬКА ПОЛІТЕХНІКА» Система управління якістю відповідає ДСТУ ISO 9001:2015	Ф-21.06- 05.01/081.00.01/М/ ОК9-2023
	Екземпляр № 1	Арк 16 / 17

3. Буроменський М. В. Основи права Європейського Союзу : нормат. матеріали (із змінами, внесеними Лісабон. договором) / за заг. ред. М. В. Буроменського. Х. : ФІНН, 2010. 392 с.

4. Врублевська-Місюна К. М., Тичина В. П. Правові цінності Європейського Союзу та їх юридичне значення. Право і суспільство. № 4. 2022. С. 452-456.

5. Губанов О. О. Правова доктрина як елемент правової системи Європейського Союзу: її місце та зв'язок з іншими елементами. Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія: Юридичні науки. 2015. Вип. 4(1). С. 24-28.

6. Муравйов В. І. Право Європейського Союзу: підручник. К.: Юрінком Інтер, 2011. 704 с.

7. Петров Р. А. Право Європейського Союзу: Навчальний посібник. К.: Істина, 2017. 384 с.

8. Фалалєєва Л. Г. Фундаментальні права та концепція наднаціональності: новітні підходи у практиці Європейського Союзу. Наукові записки Інституту законодавства Верховної Ради України. 2018. № 2. С. 58-67.

9. Європейське право. Право Європейського союзу. Кн. 1: Інституційне право Європейського союзу / [Муравйов В. І. та ін.]. 2015. 307 с.

10. Європейське право. Право Європейського союзу. Кн. 2: Матеріальне право Європейського союзу / [Муравйов В. І. та ін.]. 2015. 451 с.

11. Європейське право. Право Європейського союзу. Кн. 3: Право зовнішніх зносин Європейського союзу / [В. І. Муравйов та ін.]. 2015. 405 с.

12. Європейське право. Право Європейського союзу. Кн. 4: Матеріальне право Європейського союзу / [Муравйов В. І. та ін.]. 2016. 396 с.

13. Дждт Тоні Після війни. Історія Європи від 1945 року / пер. з англ. Катерина Зарембо. – 3-тє вид. – К.: Наш формат, 2022. – 928 с.: іл..

14. Європейське право (право Європейського Союзу). Для підготовки до іспитів. Навчальний посібник». К.: «Центр учбової літератури». 2018. 158 с. // URL: <https://culonline.com.ua/catalog/pidgotovka/evropeyske-pravo-pravo-evropeyskogo-soyuzu-tetarchuk-iv-1/read>

15. Бостан С.К. Форми державного правління країн Європейського Союзу: юридичні моделі і політична практика. Монографія. К. «Центр навчальної літератури». 2018. 204 с. // URL: <https://culonline.com.ua/catalog/pravova-literatura/formi-derzhavnogo-pravlinnya-krain-evropeyskogo-soyuzu-yuridichni-modeli-i-politichna-praktika-1-1-1-1-1-1/read>

16. Дахно І.І. Право Європейського союзу. Навч. посіб. К.: «Центр учбової літератури». 2017. 416 с. // URL: <https://culonline.com.ua/catalog/pravova-literatura/pravo-evropeyskogo-soyuzu/read>

12. Інформаційні ресурси в Інтернеті

1. Євроінтеграційний портал. URL: <https://eu-ua.org/tekst-uhody-pro-asotsiatsiiu>

Житомирська політехніка	МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ «ЖИТОМИРСЬКА ПОЛІТЕХНІКА» Система управління якістю відповідає ДСТУ ISO 9001:2015	Ф-21.06- 05.01/081.00.01/М/ ОК9-2023
	Екземпляр № 1	Арк 17 / 17

2. Консолідовані версії Договору про Європейський Союз та Договору про функціонування Європейського Союзу з протоколами та деклараціями: міжнародні документи від 07.02.1992 р., 25.03.1957 р. Офіційний веб-сайт Верховної Ради України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_b06#Text

3. Офіційний веб-сайт Європейського Союзу. URL: <http://europa.eu/>

4. Представництво Європейського Союзу в Україні. URL: https://eeas.europa.eu/delegations/ukraine_uk

5. Перепьолкін С.М., Самотуга А.В., Філянїна Л.А. Конспект лекцій з дисципліни «Право Європейського Союзу». Дніпро, 2016. URL: <https://dduvs.in.ua/wp-content/uploads/files/Structure/library/student/lectures/1117/16.1.pdf>